

רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק י'

הלכה א

חייבין אנו להזהר במצות צדקה יותר מכל מצות עשה, שהצדקה סימן לצדיק זרע אברהם אבינו שנאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו לעשות צדקה, ואין כסא ישראל מתכונן ודת האמת עומדת אלא בצדקה שנאמר בצדקה תכונני, ואין ישראל נגאלין אלא בצדקה שנאמר ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה.

טור יורה דעה סימן רמז- הלכות צדקה:

מצות עשה ליתן צדקה כפי השגת ידו ומאד מאד צריך אדם ליזהר בה יותר מכל מצות עשה כי איפשר שיבא לידי שפיכות דמים שימות העני המבקש אם לא יתן לו מיד כההיא עובדא דבן זומא וכמה פעמים נצטוינו בה בעשה ועוד יש לא תעשה למעלים עיניו ממנה שנא' (דברים טו) לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך מאחריך האביון וכל המעלים עיניו ממנה נקרא בליעל וכאילו עובד ע"ז וכל הזהיר בה מעידה עליו כי הוא זרע ברכ' ה' דכתיב למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו לעשות צדקה ומשפט ואין כסא ישראל מתכונן ודת האמת עומדת אלא בצדקה שנא' (ישעיה נד) בצדקה תכונני **ואין ישראל נגאלין אלא בצדקה שנאמר ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה** ואומר שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא וצדקתי להגלות וגדולה מכל הקרבנות דאמר ר"א גדולה הצדקה מכל הקרבנות דכתיב עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח אר"א כל העושה צדקה ומשפט כאילו מלאו לכל העולם חסד שנאמר אוהב צדקה ומשפט חסד ה' מלאה הארץ ולעולם אין אדם מעני מן הצדקה ולא דבר רע ולא היזק מתגולל על ידה שנאמר והיה מעשה הצדקה שלום וכל המרחם על עניים הקב"ה מרחם עליו ויש לאדם ליתן אל לבו שכמו שמבקש בכל שעה מהקב"ה שיזמין לו פרנסתו וכמו שמבקש מהקב"ה שישמע שועתו כך צריך שישמע שועת העניים ואף גם זאת שהקב"ה קרוב לשמוע צעקת עניים שנא' שועת עניים אתה תשמע לפיכך יש לו ליזהר מזעקתם וגם כי ברית כרותה לה' שנא' (שמות כב) והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני גם יתן אל לבו כי הוא גלגל החוזר בעולם וסוף האדם לבא לידי מידה זו ואם לא הוא יבא בנו או בן בנו ואל יעלה בלבו עצה לומר איך אחסר ממוני ליתנו לעניים כי יש לו לדעת שאין הממון שלו אלא פקדון לעשות בו רצון המפקיד וזה רצונו שיחלק לעניים ממנו וזהו החלק הטובה שיהיה לו ממנו כדכתיב והלך לפניך צדקך ועוד כי הדבר בדוק ומנוסה כי בשביל הצדקה שנותן לא יחסר לו אלא אדרבה תוסיף לו עושר וכבוד כדכתיב (ד"ה ב' לא) מהחל התרומה לביא בית ה' אכול ושבע והותר עד לרוב כי ה' ברך את עמו וכתוב (מלאכי נ') הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם ארובות השמים והריקותי עליכם ברכה עד בלי די ואמרו חכמים בכל דבר אסור לנסות את ה' חוץ מדבר זה כדכתיב ובחנוני נא בזאת ועוד כי הוא דוחה את הגזירות הקשות וברעב תציל ממות כאשר אירע לצרפית (מלכים א' יז) בשביל עוגה קטנה שנתנה לאליהו ומניעתה תרחיק הקרובים לשכינה ממנה ומן התורה כאשר אירע לעמון ומואב שהיו קרובים אלינו ונתרחקו על אשר לא קדמו אותנו בלחם ובמים ומקרבת הרחוקים לחסות תחת כנפי השכינה כאשר אירע ליתרו על אמרו (שמות ב') קראן לו ויאכל לחם ע"כ צריך אדם ליזהר מאד מאד ליתנה כראוי והנני מבאר כל ענינה כפי שמצאתי כתוב על שם ה"ר סעדיה ומדברי הרמב"ם עם קצת שאר דעות ואבאר תחלה מי החייב בה וכמה חייב ליתן וכיצד יתן אותה וכמה ראוי ליתן לכל אחד ולמי יתן אותה ואיזה קודם ומי הראוי לקבל וממי והיאך נגבית ומתחלקת והתנדבותה ושינויה קודם שתבא לידי גבאי ואחרי כן:

תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף יח עמוד א

דאמר רב שמואל בר אמי, ואמרי לה אמר רב שמואל בר נחמני אמר רב יונתן: מנין לגזר דין שיש עמו שבועה שאינו נקרע - שנאמר +שמואל א ג+ (לכן) [ולכן] נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה. אמר רבא: בזבח ובמנחה- אינו מתכפר, אבל מתכפר בתורה. אביי אמר: בזבח ומנחה- אינו מתכפר, אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים. רבה ואביי מדבית עלי קאתו, **רבה דעסק בתורה חיה ארבעין שנין, אביי דעסק בתורה ובגמילות חסדים- חיה שיתין שנין.**

תוספות מסכת ראש השנה דף יח עמוד א

רבה ואביי מדבית עלי קאתו- רבא חבירו של אביי לא הוה כהן כדמוכח בפ' הזרוע (חולין דף קלג.). והכא רבה חבירו של רב חסדא וכן משמע נמי בפרק בתרא דמו"ק (דף כח. ושם) דאמר רבא חיי בני ומזוני לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא דהא רבה ורב חסדא תרווייהו צדיקים גמורים הוו מר מצלי ואתי מיטרא ומר מצלי ואתי מיטרא רבה חיה ארבעין שנין ורב חסדא חיה תשעין שנין וא"ת מנא ליה דמשום מזלא הוה דלמא משום דרבה אתא מדבית עלי וי"ל דאפ"ה אי לאו מזלא הוה מגין עליו זכות תורה וא"ת דהכא משמע דרבה לא היה לו זכות של גמילות חסדים והא אמרינן בפ' חלק (סנה' צח:) **אמר ליה אביי לרבה מר הא תורה הא גמילות חסדים וי"ל דמ"מ אביי עסק טפי מיניה.**

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ד עמוד א

ודוד מי קרי לנפשיה חסיד? והכתיב +תהלים כ"ז+ לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים ותנא משמיה דרבי יוסי: למה נקוד על לולא?- אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם! מובטח אני בך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא, אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו!- **שמא יגרם החטא**; כדרכי יעקב בר אידי, דרבי יעקב בר אידי רמי, כתיב: +בראשית כ"ח+ והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך וכתוב: +בראשית ל"ב+ וירא יעקב מאד! אמר: **שמא יגרם החטא**, כדתניא: +שמות ט"ו+ עד יעבר עמך ה' עד יעבר עם זו קניית; עד יעבר עמך ה'- זו ביאה ראשונה, עד יעבר עם זו קניית- זו ביאה שניה; מכאן אמרו חכמים: ראויים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון, **אלא שגרם החטא.**

שיחות מוסר, "חביבים יסורים", מאמר י"ד, תשל"ב

...אמרינן בסנהדרין (צ"ח א) "משיח היכן יתיב?...הרי שאחד מתנאי משיח הוא שיהיה בעל יסורים, אם בין עניים מנוגעים בפתחה של רומי, אם בעל יסורים נוראים כרבינו הקדוש וכדניאל בגוב האריות, ומקומו לא בין ת"ח עוסקים בתורה בביהמ"ד, אלא בין סובלי חלאים רעים, והטעם לזה נראה שהמשיח שהוא גואלן של ישראל עליו להרגיש את הכלל, ואין לך מי שירגיש ברגשי זולתו כבעל יסורים, כי אין השבע חש ביסוריהם של הרעבים.

פי' הגר"א

משי"ח הוא ראשי תיבות מנחם, שילה, ינון, וחנינה

רמב"ם הלכות מלכים פרק יב

הלכה ב

אמרו חכמים אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד, יראה מפשוטן של דברי הנביאים, שבתחילת ימות המשיח תהיה מלחמת גוג ומגוג, ושקודם מלחמת גוג ומגוג יעמוד נביא לישר ישראל ולהכין לבם, שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליה וגו', ואינו בא לא לטמא הטהור, ולא לטהר הטמא, ולא לפסול אנשים שהם בחזקת כשרות, ולא להכשיר מי שהוחזקו פסולין, אלא לשום שלום בעולם, שנאמר והשיב לב אבות על בנים, ויש מן החכמים שאומרים שקודם ביאת המשיח יבא אליהו, וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו, שדברים סתומין הן אצל הנביאים, גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו, אלא לפי הכרע הפסוקים, ולפיכך יש להם מחלוקת בדברים אלו, ועל כל פנים אין סדור הויית דברים אלו ולא דקדוקיהן עיקר בדת, ולעולם לא יתעסק אדם בדברי ההגדות, ולא יאריך במדרשות האמורים בענינים אלו וכיוצא בהן, ולא ישימם עיקר, שאין מביאין לא לידי יראה ולא לידי אהבה, וכן לא יחשב הקצין, אמרו חכמים תפח רוחם של מחשבי הקצים, אלא יחכה ויאמין בכלל הדבר כמו שבארנו.

מהרש"א חידושי אגדות מסכת סנהדרין דף צח עמוד א

אין לך קץ מגולה מזה וכו' שנאמר ואתם הרי גו'. לפי שכל זמן שאין ישראל על אדמתם אין הארץ נותנת פירותיה כדרכה אבל כשתחזור ליתן פירותיה זהו קץ מגולה שקרב לבא זמן גאולה שיחזרו ישראל על אדמתן ועוד יש לפרש כמ"ש פרק במה מדליקין דלעתיד אילנות מוציאין פירות בכל יום שנאמר ונשא ענף ועשה פרי וגו' מה ענף בכל יום אף פרי בכל יום וכו' וכן יש לדרוש בהאי קרא ענפכם תתנו ופריכם תשאו וגו' מה ענף כל יום אף פרי בכל יום תשאו לעמי ישראל זה יהיה בזמן שקרוב לבא זמן הגאולה וזהו דבר ניסי ודאי קץ מגולה הוא:

עד שתכלה מלכות הזלה מישראל וכו'. עיין פירש"י ועוד יש לפרש מלכות הזלה היא מלכות ארם שקראה הכתוב מלכות מזולזל ובזוי כמ"ש קטן בגוים נתתיך בזוי אתה מאד וז"ש וזכרת הזלזלים שהוא מלכות ארם המושלת בישראל במזמרות ר"ל בתפלה שעושין ישראל במזמורים של תהלים שנאמרו על הגלות:

ואמר אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי וכו'. יש לפרש דבריו אליבא דרבי יהושע וכמ"ש לעיל דאם ישראל יעשו תשובה רצונית נגאלין ואם לאו הקב"ה מעמיד להם מלך כהמן שיעשו תשובה הכרחית ונגאלין בה וז"ש או בדור שכולו זכאי דהיינו תשובה רצונית כמ"ש ועמך כלם צדיקים וגו' או בדור שכולו חייב שיעמיד להם הקב"ה מלך כהמן שע"י זה יעשו תשובה ויהיו נגאלין כדכתיב וירא כי אין איש וגו' וסיפיה דקרא ותושע לו זרועו וגו' וכן הא דאמר זכו אחישנה וגו' היינו זכו שיעשו תשובה רצונית אחישנה לא זכו שלא יעשו תשובה רצונית בעתה שיעמיד לעת הגאולה עליהם מלך כהמן שע"י יעשו תשובה וכן יתפרש זכו עם ענני וכו' דהיינו שזכו לעשות תשובה רצונית וק"ל:

אפתחא דרומי וכו'. עיין פירש"י וע"פ מ"ש במ"ר כי משיח נולד כבר בעת חורבן הבית ונלקח מבני אדם לג"ע מיהו שאר ענין סובלי חלאים שהוא יתיב ביניהם לא ידענא למה הם באים לשם ומה שפירש"י דרומי אותו פתח שכנגד רומי הוא דחוק דכל העולם כולו אחד מס' בגן עדן וקשה לכין פתחה כנגד רומי ויותר נ"ל דרומי מלשון דרום דהיינו שיש לגן עדן פתחים מארבע רוחות העולם וקאמר אפתחא של צד דרום הוא יתיב: